

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті досліджено змістову характеристику компетентностей, що є перспективними у професійній діяльності фахівця дошкільної освіти. Здійснено аналіз дефініцій «компетенція», «компетентність», запропонованих вітчизняними науковцями та висвітлених у їх наукових працях, державних і нормативних документах. Охарактеризовано ключові компоненти педагогічної компетентності. Вказано на необхідність в подальшому розробки оцінного інструментарію професійної компетентності майбутнього працівника дошкільної галузі. Зауважено, що сучасний освітній простір зумовлює необхідність оновлення контенту компетентнісного підходу до підготовки фахівців дошкільної освіти та потребує ґрунтовного наукового пошуку у світлі вимог сьогодення.

Ключові слова: компетенція, компетентність, компетентнісний підхід, професійна діяльність, професійно компетентний фахівець, працівник дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Вихованість та освіченість дитини, рівень її розвитку, навченості залежить від професіоналізму людей, які знаходяться поруч, тобто педагогів, батьків та осіб, які їх замінюють. Тому в науковій літературі та засобах масової інформації навіть на побутовому рівні ведеться дискусія щодо формування професійних компетентностей у майбутніх педагогів. Значне зацікавлення в нас викликає підготовка працівників дошкільної освіти, які навчаються за магістерськими програмами, особливо сучасна компетентнісна модель магістра.

Професійно компетентна людина та, яка успішно вирішує завдання навчання й виховання, готує для суспільства випускника з відповідними психологічними якостями; задоволена професією; досягає бажаних результатів у розвитку особистості дітей, має й усвідомлює перспективу свого фахового розвитку, відкрита для постійного професійного навчання, збагачує досвід професії завдяки особистому творчому внеску, соціально активна в суспільстві; віддана педагогічній професії та навіть у складних умовах прагне підтримувати її честь і гідність, професійну етику, готова до якісної та кількісної оцінки своєї діяльності, уміє сама це робити.

Варто розрізнити професійну підготовку фахівця та його професійну компетентність. Перше – це процес оволодіння потрібними знаннями та навичками, друге – результат цього процесу, який трактують як інтегрування відповідного рівня набутих знань, умінь, навичок, особистісних якостей, що проявляються в процесі та результаті діяльності фахівця.

На нашу думку, що формування педагогічної компетентності фахівця дошкільної освіти набуває особливого значення і має проблемний та системний характер. Однак на етапі забезпечення нового рівня освіти нерозглянутим залишається питання підвищення ефективності фахової підготовки працівників дошкільної освіти за умови компетентнісного підходу.

Метою нашого дослідження є з'ясування змісту поняття «компетентність», а також вибору респондентами компетентностей за їх актуальністю у фаховій та особистісній життєдіяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо значення термінів «компетенція» та «компетентність». Компетенція – у перекладі з латини означає «коло питань», в яких людина добре обізнана, набула знань та досвіду [8].

Поняття компетентності в психолого-педагогічній літературі визначається неоднозначно. Про це свідчать різні погляди науковців-педагогів щодо його сутності. Так, Н. Бібік дає таке визначення «компетентності»: «це інтегрований результат освіти, який передбачає зміщення акцентів із накопичення потрібних знань, умінь і навичок для формування та розвитку здатності діяти та застосовувати досвід у проблемних ситуаціях» [1, с. 79].

Будь-яка компетентність охоплює сукупність деяких компетенцій.

Л. Масол теж розмежовує поняття «компетенцій» і «компетентності». До компетенцій відносить обізнаність із чим-небудь, тобто відповідність, узгодженість, знання і досвід у певній сфері; компетентністю називають здатність, що ґрунтується на знаннях, цінностях, нахилах та яка дає змогу встановлювати зв'язок між знаннями і ситуацією, проявляти знання в дії» [7, с. 7–9].

У словнику С. Гончаренка трактування поняття «компетентність» (від лат. *competens* – відповідний, здібний) розглядається як «сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [11].

І. Зязюн наголошує на тому, що «складниками професіоналізму в будь-якій професії є компетентність та озброєність системою знань» [10, с. 14].

За міркуваннями В. Бондара «компетентний учитель організує педагогічну діяльність таким чином, щоб вона була спрямована на отримання усвідомленого результату» [2].

Експерти міжнародної комісії Ради Європи розглядають поняття компетентності «як загальні або ключові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, крос-навчальні вміння або навички, ключові уявлення, опорні знання» [6].

У Законі України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 року, № 2145-VIII) зазначено, що «компетентність – динамічна комбінація знань,

способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [5]. У статті 17 Закону України «Про освіту» йдеться про те, що метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань [5].

Закон України «Про вищу освіту» виокремлює: інтегральну компетентність, загальні компетентності, а також спеціальні (фахові, предметні) компетентності [4].

Національна рамка кваліфікацій України визначає компетентність, як здатність особи до виконання певного виду діяльності, що проявляється через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості [9].

Розглянемо детальніше кожну з вищезначених компетентностей:

- Інтегральна – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики щодо навчання та/або професійної діяльності.

- Загальні – універсальні компетентності, що не залежать від предметної галузі, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних напрямках та для його особистісного розвитку.

- Спеціальні (фахові, предметні) – компетентності, що залежать від предметної галузі та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю.

Отже, у рамках виконання певної освітньої програми студент оволодіває загальними компетенціями, які також мають універсальний характер. До такої категорії віднесемо знання, розуміння, навички та здатність застосовувати їх на практиці.

Перелік рекомендованих спеціальних (фахових, предметних) компетентностей корелює з описом відповідного кваліфікаційного рівня НРК.

Варто зауважити, що орієнтовна кількість спеціальних компетентностей зазвичай не перевищує 10-20 компетентностей з урахуванням рівня освіти.

Єдність теоретичної й практичної підготовки педагога та готовність застосовувати її на практиці і є педагогічною компетентністю працівника дошкільної освіти. У зв'язку з цим і той фахівець, який володіє ґрунтовними знаннями з будь-яких дисциплін, є і справжнім компетентним педагогом.

У контексті нашого дослідження акцентуємо увагу на педагогічній компетентності – це насамперед інтегральна професійно-особистісна характеристика педагога, що дозволяє йому бути готовим і спроможним виконувати педагогічні функції відповідно до норм, державних стандартів, вимог сьогодення.

Із метою більш деталізованого вивчення означеної проблеми ми здійснили дослідження в Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії ім. Тараса Шевченка, що на Тернопільщині. До цієї роботи було залучено студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 012 «дошкільна освіта» за освітньо-професійною програмою «магістра» (усього 48 осіб), яким було запропоновано 12 компетентностей. Їх потрібно було проранжувати за значимістю та описати своє ставлення до кожної з них.

Домінантні узагальнені категорії в порядку спадання кількості відповідних висловлювань наведено в таблиці.

Таблиця

Результати дослідження вибору респондентами компетентностей за їх актуальністю у фаховій та особистісній життєдіяльності (48 осіб)

№ з/п	Категорія самоописів професійно та життєво значущих характеристик	Частотність висловлювань	
		Кількість респондентів	Відсотки %
1.	Інтелектуальна компетентність	38	79,1
2.	Інформаційна компетентність	30	62,5
3.	Уміння навчатися впродовж життя	28	58,3
4.	Комунікативна компетентність	25	52,1
5.	Морально-культурна компетентність	23	47,9
6.	Творча компетентність	20	41,6
7.	Організаційно-управлінська компетентність	13	27,1
8.	Психологічна компетентність	10	20,8
9.	Математична компетентність	9	18,7
10.	Професійно-методична компетентність	6	12,5
11.	Соціальна компетентність	5	6,2
12.	Здоров'язбережувальна компетентність	4	3,34

Розглянемо кожну з вищезначених компетентностей більш детально.

Інтелектуальна компетентність. Найбільше (79,1 %) респондентів наголошують на винятковості власної особистості, підтверджуючи загальноприйняте твердження: кожна людина прагне до самоствердження. У самоописах опитуваних найчастіше зустрічаються словосполучення – «самодостатня особистість», «фахівець своєї справи», «обізнана, грамотна, сучасна молода людина», однак частина визнає, що їх професійний тезаурус має не досить глибокі здобутки та напрацювання, компетенцію та досвід викладання предмета, що вивчається, вказує на недостатньо сформовану гармонізацію науково-предметних, світоглядних, дидактичних та психологічних знань, повною мірою не володіє в повній мірі інструментарієм вивчення особистості дитини, не вміє вдало

використовувати в роботі прийоми педагогічного менеджменту.

Інформаційна компетентність. Респонденти (62,5 %) переконані, що успіх майбутньої діяльності залежить від того, наскільки досконало вони володіють інформаційними технологіями та вміють опрацьовувати різні види інформації, зокрема чи можуть виділяти корисну інформацію з друкованих та інших джерел, переосмислювати її відповідно до мети та завдань педагогічного процесу, спілкуватися іноземною та вільно володіти державною мовою.

Уміння навчатися впродовж життя. Респонденти (58,3 %) наголошують, що професійне самовиховання в них розпочалося після ретельного ознайомлення з обраною професією, вимогами, які вона висуває; а поштовхом до цього став перехід із позиції «Я – студент, нехай мене вчать і виховують» на «Я – майбутній спеціаліст. Я готую себе до важливої професії». Стимулом також була самостійна педагогічна робота під час проходження педагогічної практики, яка постійно вимагала внесення елементів нового. При цьому перед собою опитувані ставлять такі запитання: «Яким педагогом я повинен стати?», «Що я вмію, що можу зробити для майбутньої професії?». Відповідь однозначна – не менш важливо оволодівати досвідом самостійної роботи, самоосвіти, удосконалення самого себе.

Комунікативна компетентність. Вагома частка опитаних (52,1 % від загальної кількості відповідей) наголошують на незадоволеності собою, своїм соціальним статусом, місцем, яке займають у суспільстві, недостатньою реалізованістю. Найчастіше причинами цього є невміння захиститися, відстояти свої переконання, почуття невпевненості в незнайомому середовищі. Значну частку в самохарактеристиках досліджуваних становлять риси характеру (50,1 %). Студенти розуміють значення власних якостей стверджуючи, що відсутність будь-якої з них унеможливило ефективне здійснення педагогічної діяльності. При цьому вони також наголошують, що хочуть мати інші окремі характеристики, а саме: бути соціально активними, правдивими, справедливими, порядними, чесними та гідними людьми. Поряд із домінантними якостями респонденти виокремлюють периферійні (30,0 %): привітність, почуття гумору, артистизм, наявність життєвого досвіду, зовнішня привабливість. Включаючи їх до переліку комунікативної компетентності, студенти наголошують, що володіють ними поверхово, однак хотіли б, щоб ці якості були їм більш притаманні.

Морально-культурна компетентність. Визначені студентами (47,9 %) мрії, ідеали, фантазії носять зазвичай прагматичний характер. Молоді люди прагнуть віднайти своє місце в житті, самореалізуватися, однак не впевнені у власних силах і покладають надії на батьків та на зацікавленість держави в допомозі їм самореалізуватися. Вони розуміють, що необхідно бути людяним, толерантним, спроможним жити за загальнолюдськими моральними нормами.

Творча компетентність свідчить про характерну високу потребу в особистих досягненнях у студентів (41,6 %), тобто прагнення відчутних і конкретних результатів у будь-якому виді діяльності. Ця необхідність пояснюється особливостями навчальної діяльності студентів. Пізнавально-творчі мотиви є найбільш високими в першокурсників. На жаль, вони мають тенденцію до зниження, залишаючись при цьому однією з найбільш значущих ціннісних орієнтацій студента.

Організаційно-управлінська компетентність – респонденти (27,1 %) вважають за необхідне оволодіння методами, прийомами організації власної діяльності та діяльності вихованців.

Психологічна компетентність. Висловлювання респондентів (20,8 %) свідчать про їх прагнення до незалежності від інших і бажання зберегти неповторність, своєрідність власної особистості, поглядів, переконань. Це має тенденцію до зростання та дорослішання студента в процесі навчання.

Математична компетентність – респонденти (18,7 %) переконані, що вміння працювати з числом та числовою інформацією стане стартовою основою для кар'єрного росту.

Професійно-методична компетентність. Звернень конкретних рис педагога як висококваліфікованого фахівця виявилось незначна кількість – лише 12,5 %. При цьому вони, здебільшого, мають форму надто узагальненої характеристики («майбутній новатор», «знавець своєї справи», «хороший спеціаліст» тощо). Це свідчить про те, що рефлексія майбутньої педагогічної діяльності, якщо і спостерігається в окремих наших досліджуваних, то має значною мірою дифузний, глобальний характер. Професійна сфера для більшості студентів ще не має того значення, яке для них мають сфери навчання та захоплень. Студенти рідко замислюються над своїм завтрашнім днем, а професійне життя для них явно непривабливе і невідоме. Набагато більше влаштовує безтурботне та звичне студентське життя, в якому навчання конкурує з їх улюбленими заняттями.

Соціальна компетентність. Респонденти (6,2 %), висловлюють свої прагнення мати справжніх друзів, бажання контактувати з різними людьми, особливо ровесниками, при цьому не тільки зі своєї країни, але і з-за кордону, наприклад, вони формулюють про себе таке: «люблю подорожувати», «легко знаходжу спільну мову з людьми», «у спілкуванні з людьми шукаю розуміння і співчуття». Особливий інтерес викликають судження респондентів про ставлення до виховання дітей у сім'ї. Більшість із них (14,1 %) не хочуть, щоб їхні майбутні чоловіки чи дружини були подібні на власних батьків. Про себе висловлюють таке: «стану хорошою дружиною і матір'ю», «оберігати традиції сім'ї», «буду другом для власних дітей», «буду нести відповідальність за свою сім'ю». За даними дослідження, 35,84 % студентів намагаються бути матеріально незалежними від батьків. Вони наголошують: «Це дає свободу дій,

забезпечує умови самому відповідати за себе, дає можливість реалізувати себе в різних сферах». Матеріальний добробут виявляється для них підставою для розвитку власної значущості та позитивного ставлення до себе. Зацікавленість студентів у належному рівні матеріального добробуту пояснюється високими потребами цього віку та низькою соціальною захищеністю. Вони також наголошують на необхідності впровадження в практику закладів дошкільної освіти суб'єктивно-прагматичного методу стимулювання діяльності та поведінки, що створить такі умови для виховання дітей, коли бути невихованим, неосвіченим, порушувати дисципліну і громадський порядок стає не вигідно.

Здоров'язбережувальна компетентність. Респонденти (3,34 %) виокремлюють духовне, особистісно соціальне, розумове (інтелектуальне), емоційне (психічне) та фізичне здоров'я. Вони розуміють, що людині слід приділяти значну увагу визначенню і стимуляції резервів здоров'я, вивченню ролі рухової активності й значенню збалансованого харчування в житті, принципам та методам загартування – регулярний сон, особиста гігієна, дотримання основ раціонального харчування і контроль за нормальною масою тіла; піклування про фізичне здоров'я, дотримання основ моральної гігієни; відсутність або відмова від паління, помірність у вживанні алкоголю або, звичайно, не вживання його взагалі; профілактичні медичні огляди, що допомагають запобігти захворюванням, а в разі їх виявлення – почати ефективне лікування.

Комплексом вищеперераховані компетентностей може оволодіти спеціаліст із розвиненими творчими здібностями, високим рівнем інтелігентності, ерудованості, здібностей та бажанням до безперервної професійної освіти.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи вищезначене, констатуємо: нагальною потребою суспільства та особистості дитини є підготовка компетентнісного фахівця, який би відповідав вимогам європейського і світового рівня, конкурентоспроможного на ринку освітніх послуг.

Ураховуючи результати дослідження, можемо стверджувати про домінуючу спрямованість студентства на власну особистість, індивідуальні особливості, а також внутрішні конфлікти чи проблеми. Інакше кажучи, хоча загальний потенціал для розвитку професіоналізму існує, проте недостатньо розвивається у сфері професійної ідентифікації майбутніх фахівців.

Необхідно також відзначити, що для впровадження компетентнісного підходу в навчальний процес підготовки магістрів з метою досягнення більшої ефективності діяльності необхідно усвідомити сутність компетентнісного підходу. Спираючись на відповідний галузевий стандарт вищої освіти; розробити компетентнісну модель, оцінний інструментарій професійної компетентності магістрів дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бібік Н. М. Компетенції і компетентність у результатах початкової освіти / Н. М. Бібік // Педагогічна та психологічна науки в Україні. Зб. наук. праць в 5 т. – т. 3. Загальна середня освіта. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 432 с.
2. Бондар С. Компетентність особистості інтегрований компонент навчальних досягнень учнів досягнень / С. Бондар // Біологія і хімія в школі. – 2003. – № 2. – С. 8–9.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
4. Закон України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс] <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс] <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К. І. С.», 2004. – 112 с.
7. Масол Л. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі мистецької освіти / [Л. Масол, Н. Митропольська, В. Рагозіна та ін.] за наук. ред. Л. Масол. – К. : Педагогічна думка, 2010. – 232 с.
8. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. [Електронний ресурс] <https://uk.wikipedia.org/wiki/Компетентність>.
9. Національна рамка кваліфікацій. [Електронний ресурс] <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>.
10. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, А. В. Крамушенко та ін.; за ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища шк., 1997. – 349 с.
11. Професійна освіта : Словник : навч. посібник / [уклад. С. У. Гончаренко та ін.; ред. Н. Г. Ничкало]. – К. : Вища школа, 2000. – 149 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED:

1. Bibik N. M. Kompetentsii i kompetentnist u rezultatakh pochatkovoï osvity [Competence and Competency in the Results of Primary Education] / N. M. Bibik // Pedagogichna ta psykhologichna nauky v Ukraini. Zb. nauk. prats v 5 t. – t. 3. Zahalna serednia osvita. – K. : Pedagogichna dumka, 2012. – 432 s. (in Ukrainian)
2. Bondar S. Kompetentnist osobystosti intehrovanyi komponent navchalnykh dosiahnen uchniv dosiahnen [The Competence of the Individual: an integrated component of the student' achievements] / S. Bondar // Biologhiia i khimiia v shkoli. – 2003. – No 2. – S. 8–9. (in Ukrainian)
3. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great

- Explanatory Dictionary of Modern Ukrainian Language] / Uklad. i holov. red. V. T. Busel. – K. ; Irpin : VTF “Perun”, 2001. – 1440 s. (in Ukrainian)
4. Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu” [Law of Ukraine “On Higher Education”] [Elektronnyi resurs] <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (in Ukrainian)
 5. Zakon Ukrainy “Pro osvitu” [Law of Ukraine “On Education”] [Elektronnyi resurs] <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (in Ukrainian)
 6. Kompetentnisnyi pidkhdid u suchasni osviti: svitovi dosvid ta ukrainski perspektivy: Biblioteka osvitnoi polityky [Competency Approach in Modern Education: World Experience and Ukrainian Perspectives: Library for Educational Policy] / Pid zah. red. O. V. Ovcharuk. – K. : “K. I. S.”, 2004. – 112 s. (in Ukrainian)
 7. Masol L. Formuvannia bazovykh kompetentnosti uchniv zahalnoosvitnoi shkoly u systemi mystetsko osvity [Formation of Basic Competences of Pupils of Secondary School in the System of Art Education] / [L. Masol, N. Mytropolska, V. Rahozina ta in.] za nauk. red. L. Masol. – K. : Pedahohichna dumka, 2010. – 232 s. (in Ukrainian)
 8. Material z Vikipedii – vilnoi entsyklopededii [Wikipedia, the Free Encyclopedia]. [Elektronnyi resurs] <https://uk.wikipedia.org/wiki/Kompetentnist> (in Ukrainian)
 9. Natsionalna ramka kvalifikatsii [National Qualifications Framework.]. [Elektronnyi resurs] <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BE>. (in Ukrainian)
 10. Pedahohichna maisternist [Pedagogical Skills: textbook]: pidruchnyk / I. A. Ziaziun, A. V. Kramushchenko ta in.; za red. I. A. Ziaziuna. – K. : Vyshcha shk., 1997. – 349 s. (in Ukrainian)
 11. Profesiina osvita : Slovnyk [Professional education: Dictionary]: navch. posibnyk / [uklad. S. U. Honcharenko ta in.; red. N. H. Nychkalo]. – K. : Vyshcha shkola, 2000. – 149 s. (in Ukrainian)

Аннотация. В статье исследована содержательная характеристика компетентностей, что является перспективным в профессиональной деятельности специалиста дошкольного образования. Произведен анализ дефиниций «компетенция», «компетентность», предложенных отечественными учеными и освещенных в их научных трудах, государственных и нормативных документах. Охарактеризованы ключевые компоненты педагогической компетентности. Указано на необходимость дальнейшей разработки оценочного инструментария профессиональной компетентности будущего работника дошкольной отрасли. Отмечено, что современное образовательное пространство обуславливает необходимость обновления контента

компетентного підходу к підготовці фахівців дошкільної освіти, потребує основательного наукового пошуку в світлі вимог сучасності.

Ключеві слова: компетенція, компетентність, компетентний підхід, професійна діяльність, професійно компетентний фахівець, працівник дошкільної освіти.

Abstract. In the article the content characteristic of competences is investigated, which is promising in the professional activity of a specialist in pre-school education. The analysis of the definitions of “competence” and “competency”, introduced in the scientific works by Ukrainian and foreign scientists, state and regulatory documents has been made. The key components of pedagogical competence are characterized. It is pointed out that it is necessary to continue to develop an evaluation tool for the professional competence of the future educator of the pre-school education. It is noted that the modern educational space stipulates the need to update the content of the competence approach to the training of pre-school education specialists, it requires a thorough scientific search in the light of the requirements of the present.

Key words: competence, competency, competency based approach, professional activity, a professionally competent person, pre-school educator.

Стаття надійшла до редакції 28.02.2018

Л. В. Куземко
С. В. Литвиненко

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИХОВАННЯ ГУМАНІСТИЧНО СПРЯМОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІСІ

Анотація. У статті висвітлено особливості пошуково-дослідницької діяльності студентів як необхідної складової професійної підготовки педагога. Представлено результати студентських розвідок щодо виховання гуманності в дітей дошкільного віку. Наведено приклади розроблених діагностичних методик та результати вивчення сформованості гуманного ставлення до навколишнього у дітей старшого дошкільного віку. Розкрито результативність реалізації системи роботи з виховання гуманності у дітей, розробленої на основі наукових доробок Т. Поніманської. Представлено студентський проект – сайт «Велике серце маленької дитини» на допомогу батькам і вихователям.

Ключові слова: гуманність; гуманне ставлення; гуманні почуття;